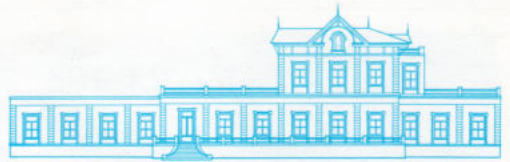

οι φίλοι του μουσείου

Τεύχος 28,
Απρίλιος - Μάιος - Ιούνιος '92

Τριμηνιαία έκδοση των Φίλων του Μουσείου Γουλανδρή Φυσικής Ιστορίας

Η ΔΙΑΣΚΕΨΗ ΤΟΥ ΡΙΟ ΓΙΑ **ΑΝΑΠΤΥΞΗ & ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ**

Η σημασία της Διάσκεψης

Η πρόσφατη Διάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη (UNCED), που έγινε στο Rio de Janeiro, βάλλεται σήμερα από αντίθετες πλευρές.

Ακραίοι οικολόγοι την κατηγορούν ότι δεν μπόρεσε να πάρει καίριες αποφάσεις για τη δίκαιη μοιρασιά των πόρων του πλανήτη μας και την αποφυγή επερχόμενων καταστροφών. Άλλοι ακραίοι αναπτυξιακοί (επιχειρηματίες, τεχνοκράτες και υπερεπιστήμονες) ισχυρίζονται ότι προχώρησε πολύ μακριά, ότι υποτίμησε τον καταλυτικό ρόλο της επιστήμης και της τεχνολογίας στην αντιμετώπιση των κοινωνικών και περιβαλλοντικών προβλημάτων και ότι έθεσε τις βάσεις για μια παγκόσμια μιζέρια.

Και οι δύο κριτικές είναι υπερβολικές και άδικες. Μέσα στα πλαίσια των διεθνών προσπαθειών για την αποκατάσταση λογικής διαχείρισης του Πλανήτη, όπου ο πόλεμος δεν θα αποτελεί την κύρια μέθοδο επίλυσης των διαφορών, η Διάσκεψη του Ρίο κατέχει ήδη μια ιδιαίτερα σημαντική θέση.

Και δεν είναι μόνον ότι κατάφερε να εστιάσει το ενδιαφέρον της παγκόσμιας κοινής γνώμης πάνω στα προβλήματα του περιβάλλοντος και της ανάπτυξης,

Φώτο: Scientific American

έστω και για λίγες εβδομάδες (που και αυτό δεν είναι ευκαταφρόνητο επίτευγμα). Κυρίως, μπόρεσε να σηματοδοτήσει μια σειρά θέσεων, που έγιναν αποδεκτές μετά από σκληρότατες διαπραγματεύσεις και έντονες συγκρούσεις εθνικών και περιφερειακών συμφερόντων.

Για όλους όσους έχουν κάποια κοινωνική και περιβαλλοντική ευαισθησία, θέσεις όπως η άρρηκτη σχέση προστασίας της φύσης και των φυσικών πόρων με τη διατηρήσιμη ανάπτυξη, η ευθύνη των ανα-

πτυγμένων χωρών για την οικονομική κατάσταση του τρίτου κόσμου, η συνάρτηση της εκρηκτικής πληθυσμιακής αύξησης με την πενία και την περιβαλλοντική υποβάθμιση, και άλλες αντίστοιχες που προέκυψαν από τη Διάσκεψη, ίσως να φαίνονται κοινότυπες.

Όμως, η ομόφωνη αποδοχή τους από τις χώρες - μέλη των Ηνωμένων Εθνών αποτελεί ένα τεράστιο βήμα προς μια ριζική και ολοκληρωμένη αντιμετώπιση των προβλημάτων της Γης.

ΤΟ ΤΕΥΧΟΣ ΑΥΤΟ ΕΚΔΟΘΗΚΕ ΜΕ ΤΗ ΧΟΡΗΓΗΣΗ ΤΗΣ ΙΟΝΙΚΗΣ ΤΡΑΠΕΖΑΣ

Προσωπικές εμπειρίες από τη Διάσκεψη

συνέντευξη με την κ^α Ν. Γουλανδρή

**Τι θα
αλλάξει
μετά τη
συνάντη-
ση του
Ρίο;**

ανταπόκριση του Βορρά ασφαλώς δεν ήταν ικανοποιητική με ορισμένες εξαιρέσεις. Εκείνο όμως που έγινε αντιληπτό και αποδεκτό είναι ότι προχωρούμε σε μεταβατική περίοδο, ανιχνεύοντας και χαράσσοντας νέα πορεία.

Η διάσκεψη έκανε σαφές:

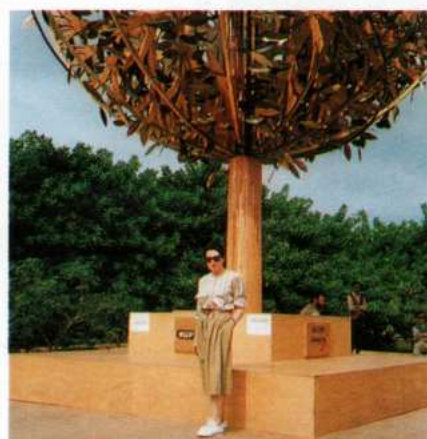
1) Ότι η οικονομική ανάπτυξη για να είναι συνεχής (ανεπιφορική), πρέπει να σταματήσει τη φθορά του φυσικού περιβάλλοντος και

2) Η προστασία του φυσικού περιβάλλοντος για να

Πιστεύω ότι κανείς δεν γύρισε πίσω από το Ρίο ο ίδιος άνθρωπος, αρχηγοί κρατών, πρωθυπουργοί, αντιπρόσωποι διεθνών οργανισμών και κυβερνητικών οργανώσεων κ.λπ.

Η συνάντηση ήταν καθοριστική για το μέλλον, έστω και αν οι δεσμεύσεις που ανέλαβαν δεν φαίνονται προς το παρόν, ικανοποιητικές. Το γεγονός ότι 152 κράτη υπέγραψαν τη σύμβαση της βιοποικιλότητας και 154 του κλίματος πρέπει να θεωρηθεί ως η μεγαλύτερη νομική δέσμευση. Η αποδοχή κριτηρίων για μια μελλοντική διεθνή σύμβαση για τα δάση αποτελεί επίσης πρόοδο. Η οικονομική

εξασφαλισθεί πρέπει να γίνει τμήμα της αναπτυξιακής πολιτικής του Βορρά. Πιστεύω ότι έγινε αντιληπτό ότι το μοντέλο ανάπτυξης του κόσμου του χθές δεν μπορεί να συνεχιστεί.

Τα συμπεράσματα της Διάσκεψης του Ρίο

Η ανάλυση, ή ακόμα και η απλή παρουσίαση των συμπερασμάτων της Διάσκεψης, θα απαιτούσε ένα μακρύτατο κείμενο. Και αυτό γιατί τα συμπεράσματα καλύπτουν ένα ευρύτατο φάσμα θεμάτων και, ως αποτέλεσμα λεπτοτάτων συμβιβασμών, προϋποθέτουν προσεκτική επεξήγηση. Είναι όμως ενδιαφέρον, έστω και σε γενικότατες γραμμές, να αναφερθεί η μορφή και το περιεχόμενό τους.

Το Δεκέμβριο του 1989, με την απόφαση 44/228 των Ηνωμένων Εθνών, ορίστηκε η Επιτρο-

πή Προετοιμασίας της Διάσκεψης. Η PrepCom συνεδρίασε επίσημα στο Ναϊρόμπι τον Αύγουστο του 1990, στη Γενεύη τον Μάρτιο 1991 και τον Αύγουστο 1991 και τέλος φέτος στη Νέα Υόρκη. Στις συναντήσεις αυτές τέθηκαν οι βάσεις της δουλειάς και διαμορφώθηκαν τρία κείμενα, που έφτασαν στο Ρίο με πολλά σημεία διαφωνίας (προτάσεις σε αγγύλες). Τα σημεία αυτά συζητήθηκαν σε μαραθώνιες συνεδριάσεις, σε επίπεδο πρώτα πρέσβων και τεχνικών και μετά υπουργών και για όλα σχεδόν

βρέθηκαν λύσεις κοινής αποδοχής.

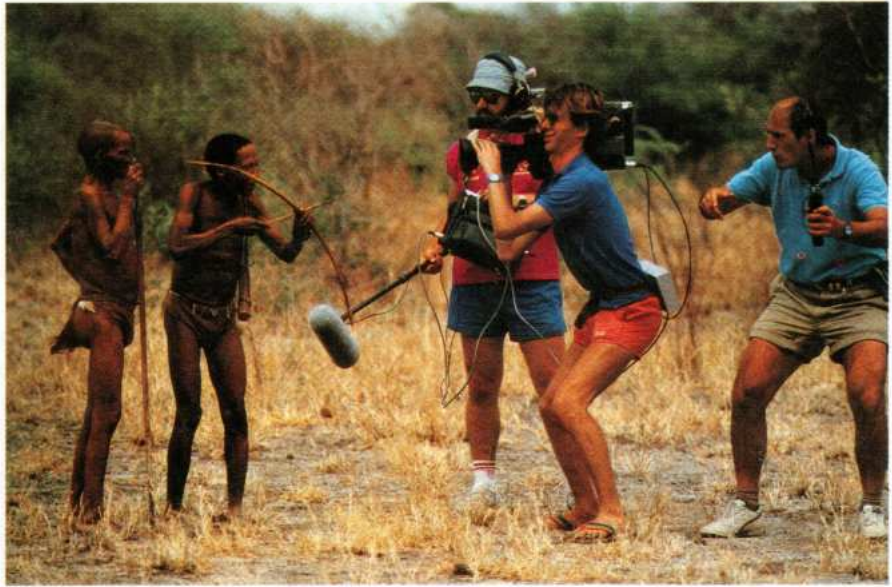
Το πρώτο κείμενο είναι η «Διακήρυξη του Ρίο», που περιλαμβάνει τις γενικές αρχές της Διάσκεψης. Κείμενο ίσως αντιφατικό, μια και προσπαθεί να καλύψει ταυτόχρονα τις προσδοκίες του Νότου και τις ανησυχίες του Βορρά, περιλαμβάνει 27 πρότυπα εθνικής και διεθνούς συμπεριφοράς, μερικά από τα οποία ήταν ήδη αποδεκτά, αλλά και ορισμένα αρκετά προοδευτικά. Ως αποτέλεσμα, μόνες οι Ηνωμένες Πολιτείες δεν αποδέχθηκαν ανεπι-

φύλακτα τη Διακήρυξη, αλλά προσέθεσαν γραπτή δήλωση με «επεξηγηματικές θέσεις».

Το δεύτερο και κυριότερο κείμενο είναι η «Agenda 21», που αποτελεί από μια σκοπιά πρόγραμμα δράσης για τον Πλανήτη μας κατά τον 21ο αιώνα.

Μετά τη γενική εισαγωγή, που προκάλεσε πολλές συζητήσεις, το πρώτο τμήμα αφορά «την κοινωνική και οικονομική διάσταση». Καλύπτει θέματα όπως τη διεθνή συνεργασία για την επιτάχυνση της διατηρήσιμης ανάπτυξης, την καταπολέμηση της φτώχειας, την αλλαγή των καταναλωτικών προτύπων, τη σχέση δημογραφικής δυναμικής και διατηρήσιμης ανάπτυξης, την προστασία και προώθηση της δημόσιας υγείας, την προώθηση της σωστής ανάπτυξης των ανθρώπινων οικισμών και την ενσωμάτωση του περιβάλλοντος και της ανάπτυξης στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων.

Το Δεύτερο Τμήμα καλύπτει «τη διαφύλαξη και διαχείριση των πόρων για ανάπτυξη». Περιλαμβάνει την προστασία της ατμόσφαιρας, τον ολοκληρωμένο σχεδιασμό και διαχείριση των εδαφικών πόρων, την καταπολέμηση της αποδάσωσης, της ερημοποίησης και της ξηρασίας, τη διατηρήσιμη ανάπτυξη των ορεινών περιοχών, την προώθηση αειφορικής γεωργικής και αγροτικής ανάπτυξης, τη διαφύλαξη της βιολογικής ποικιλότητας, την περιβαλλοντικά ορθή προσέγγιση στη βιοτεχνολογία, την προστασία των θαλασσιών και υδατινών περιοχών και των φυσικών τους πόρων, τη μέριμνα για τους υδατικούς

Φωτο: National Geographic

πόρους γλυκού νερού και τέλος την προσεκτική διαχείριση των πάσης μορφής αποβλήτων (τοξικών, ραδιενεργών, υγρών και στερών απορριμμάτων).

Το Τρίτο Μέρος αφορά στην «ενίσχυση του ρόλου μερικών κύριων ομάδων», και ειδικότερα των γυναικών και των νέων, των ιθαγενών πληθυσμών, των μη - κρατικών οργανώσεων, των τοπικών αρχών, των συνδικάτων, των επιχειρηματιών και βιομηχάνων, των γεωργών και της επιστημονικής και τεχνολογικής κοινότητας.

Τέλος, το Τέταρτο Μέρος αναφέρεται στα «μέσα υλοποίησης». Ξεκινά με την ανάλυση των οικονομικών πόρων και μηχανισμών, προχωρεί στις διαδικασίες συνεργασίας για προσεκτική περιβαλλοντικά μεταφορά τεχνολογίας, προσδιορίζει το ρόλο της επιστήμης στη διατηρήσιμη ανάπτυξη και καλύπτει την προώθηση της εκπαίδευσης και ευαισθητοποίησης του κοινού, τη στήριξη των μηχανισμών τις αναπτυσσόμενες χώρες, τη διεθνή συνεργασία και τα διεθνή νομι-

κά εργαλεία και μηχανισμούς, καθώς και τη συλλογή πληροφοριών για την ορθή λήψη αποφάσεων.

Ένα τόσο ευρύ κείμενο ίσως κινδυνεύει να καταστεί απλό ευχολόγιο. Πιστεύουμε, όμως, ότι με σωστή και δυναμική προώθηση, στην οποία οι περιβαλλοντικές οργανώσεις θα παίξουν καθοριστικό ρόλο, μπορεί να αποτελέσει τη βάση εκκίνησης για μια σειρά θετικότερες πρωτοβουλίες.

Το τελευταίο και δυσκολότερα αποδεκτό κείμενο υπήρξε η «μη - νομικά δεσμευτική αυθεντική δήλωση αρχών για την επίτευξη διεθνούς συναίνεσης πάνω στη διαχείριση, διαφύλαξη και αειφορική ανάπτυξη όλων των τύπων δασών». Βρέθηκαν, όμως, στο τέλος ορισμένες συμβιβαστικές λύσεις και με αμοιβαίους συμβιβασμούς προέκυψε ένα τελικό κείμενο με αρκετά θετικά στοιχεία.

Απομένει τώρα να φανεί ποια θα είναι η καλύτερη χρήση αυτών των συμπερασμάτων της Διάσκεψης και πόσο μακριά μπορούν να οδηγήσουν την παγκόσμια κοινότητα.

Ρίο: Η Ελληνική διάσταση

Στη Διάσκεψη του Ρίο, η Ελλάδα αντιπροσωπεύτηκε από μια ευρεία ομάδα πολιτικών, δημοσίων λειτουργών, επιστημόνων και οικολόγων, που πήραν ενεργό και σχεδόν πάντα θετικό μέρος στις διαβουλεύσεις

Είναι κρίμα που η επίσημη ελληνική θέση, όπως εμφανίζεται στη σχετική έκθεση* της Κυβέρνησης, δεν προέκυψε μέσα από ένα ευρύ εθνικό διάλογο. Ετοιμάστηκε ενδο-υπηρεσιακά, χωρίς την ενεργό συμμετοχή ικανών επιστημόνων και περιβαλλοντικών οργανώσεων, που πολλά θα μπορούσαν να είχαν προσφέρει.

Η Έκθεση, πάντως, περιλαμβάνει αρκετά ενδιαφέροντα σημεία. Ιδιαίτερα σημαντική είναι η ειλικρινής αναφορά των κυριότερων περιβαλλοντικών προβλημάτων της χώρας,

που είναι η ρύπανση της ατμόσφαιρας και των υδάτων, η διαχείριση των απορριμμάτων, η υποβάθμιση των εδαφών, οι δασικές πυρκαγιές, η απειλή κατά της βιολογικής ποικιλότητας και των προστατευόμενων περιοχών και η ηχορύπανση.

Αντίθετα, η απαρίθμηση των μέτρων που λαμβάνονται για την επίλυση των προβλημάτων αυτών είναι υπεραισιόδοξη και ελάχιστα ρεαλιστική. Δεν πρέπει, βέβαια, να υποτιμάται το γεγονός ότι στην Έκθεση τίθενται στόχοι γενικοί και εξειδικευμένοι κατά τομέα (περιφερειακή πολιτική, οικισμοί, μεταφορές) που είναι θετικοί και εναρμονίζονται με το πνεύμα της Διάσκεψης.

Ως κύρια θέματα αντιμετώπισης κατά προτεραιότητα αναφέρονται η προστασία και διαχείριση των οικο-

συστημάτων, η διαφύλαξη των απειλούμενων ειδών και των βιοτόπων τους, η προστασία του θαλασσιού περιβάλλοντος από τη ρύπανση και η μείωση της ατμοσφαιρικής ρύπανσης στα μεγάλα αστικά κέντρα.

Η Έκθεση αναλύει επίσης τις σοβαρές δομικές αδυναμίες που εμφανίζονται στο οργανωτικό πλαίσιο της δημόσιας διοίκησης, ενώ αναλύει αρκετά αντικειμενικά τις πολυσχιδείς και συγκρουόμενες αρμοδιότητες υπηρεσιών και φορέων. Γι' αυτό το ακανθώδες πρόβλημα δεν προτείνει όμως καμιά ριζική λύση.

Στον τομέα της στρατηγικής και των μέτρων πολιτικής, η Έκθεση περιορίζεται κυρίως στον εθνικό χώρο, όπου αντιμετωπίζει τις δεσμεύσεις και τις προοπτικές με τρόπο προσεκτικό και μετριοπαθή, χωρίς όμως ανάταση και μακρά πνοή.

Λείπει η ελληνική επίσημη θέση πάνω στα γενικότερα προβλήματα του Πλανήτη και κυρίως στη σύγκρουση Βορρά - Νότου, καθώς και στη συνάρτηση ανάπτυξης και ποιότητας περιβάλλοντος, υπερπληθυσμού και υπερκατανάλωσης, πενίας και χλιδής. Θα ήταν ιδιαίτερα ενδιαφέρονσα μια τέτοια τοποθέτηση από μια χώρα μέλος της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, που όμως ιστορικά, γεωγραφικά και οικονομικοκοινωνικά βρίσκεται ανάμεσα στους δύο κόσμους.

* National Report of Greece, Athens 1991

Φώτο: Δ. Μαργαριτούλης

Κρουταλιώτης ποταμός-Κρήτη

Εκδότης/Ιδιοκτήτης:
«ΦΙΛΟΙ ΜΟΥΣΕΙΟΥ ΓΟΥΛΑΝΔΡΗ
ΦΥΣΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ»
Λεβίδου 13, 145 62 Κηφισιά
τηλ 8083.289, 8013.870

Υπεύθυνη σύμφωνα με το νόμο:

Φρόσω Πηλαβάκη: Πρόεδρος

Στοιχειοθετήθηκε στη ΦΩΤΟΣΥΝ-Σόλωνος 68

Τυπώθηκε στο λιθογραφείο «Ι. ΜΑΚΡΗΣ Α.Ε.» -Κηφισίας 40 - Μαρούσι

Διανέμεται δωρεάν στα μέλη των «ΦΙΛΩΝ»

Η κατάσταση της γης

Σύμφωνα με τη «θεωρία της Γαίας», που διατυπώθηκε πρόσφατα, η Γη μας, τείνει να απομονώσει ή να εξαφανίσει τους οργανισμούς εκείνους που δυσκολεύουν τις διεργασίες της.

Για παράδειγμα, για να υπάρχει ζωή πάνω στη γη είναι απαραίτητο να γίνεται η φωτοσύνθεση. Η ατμοσφαιρική ρύπανση, όμως, εμποδίζει τη φωτοσύνθεση. Ποιον λέτε να τιμωρήσει η γη, αν αληθεύει η θεωρία;

Αντί να πούμε περισσότερα λόγια στις επόμενες σελίδες δημοσιεύουμε τρεις από τους 37 χάρτες που περιέχονται στο βιβλίο «The state of the Earth». (Η κατάσταση της γης). Έκδοση του Unwin Hyman Limited του 1990. Κείμενα: της Joni Seager. Χάρτες και γραφικές παραστάσεις από

Φωτο: Time

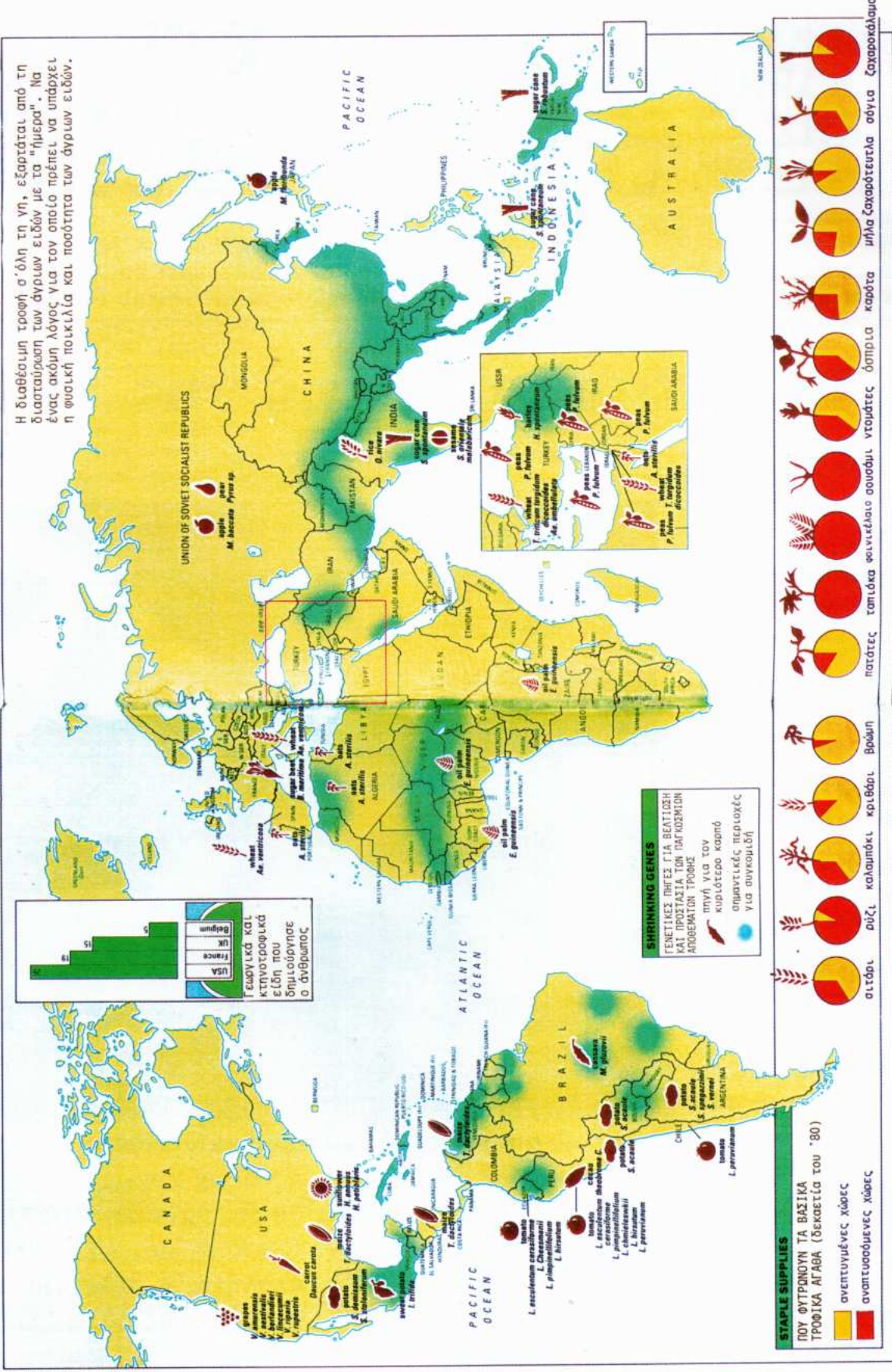
τη Swanston Publishing Ltd. Το βιβλίο αυτό εξετάζει την κατάσταση της υγείας του πλανήτη μας και την ποιότητα της ζωής του ανθρώπου.

Εξετάζοντας προσεκτικά τους χάρτες αυτούς, ενημε-

ρωνόμαστε για την παγκόσμια κατάσταση ορισμένων προβλημάτων όπως, η μείωση της βιοποικιλότητας, η σπατάλη και η πείνα του πλανήτη, η ποιότητα της ατμόσφαιρας κ.ά.

Μείωση των ειδών φυτών και ζώων

Η διαθεσίμη τροφή σ' όλη τη γη, εξαρτάται από τη διασπορά των άγριων ειδών με τα "ήμερα". Να ένας ακόμη λόγος για τον οποίο πρέπει να υπάρχει η φυσική ποικιλία και ποσότητα των άγριων ειδών.

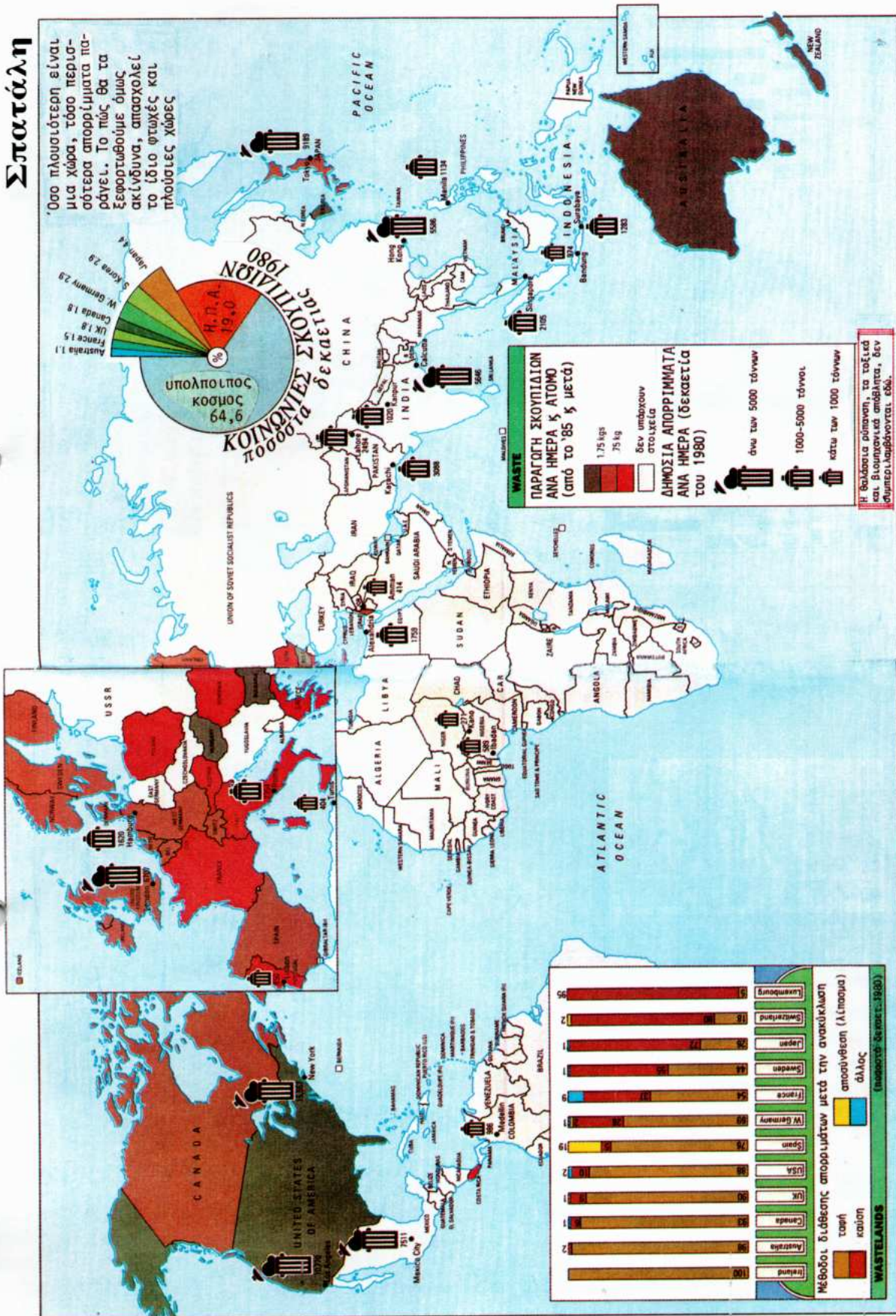
να είναι πιο ανθεκτικά. Οι πρώτοι άνθρωποι που καλλιέργησαν τη γη ξεκίνησαν από την περιοχή της Μεσοποταμίας πριν από 10 χιλ. χρόνια περίπου.

που έχουν εξημερωθεί, ή είναι νέα είδη που δημιουργήθηκαν από τον άνθρωπο με διασταυρώσεις μέσα στο εργαστήριο (π.χ. νεκταρίνια). Τα εξημερωμένα είδη, όμως, προοβλάσσονται πολύ εύκολα από ασθένειες, γι' αυτό οι επιστήμονες τα διασταυρώνουν διαρκώς με τα άγρια ώστε

Χρειάζστηκαν δεκαετομύρια χρόνια για να δημιουργηθεί η ποικιλία των ζωντανών οργανισμών που υπάρχει σήμερα. Τα είδη που εμεταλλάσσονται ο άνθρωπος για την τροφή του (δημητριακά, όσπρια, ζώα που παράγουν γάλα και χέσες), προσέρχονται από κάποια άγρια

Σπατάλη

Όσο πλουσιότερη είναι μια χώρα, τόσο περισσότερα απορρίμματα παράγει. Το πώς θα τα εξοφληθούμε όμως ακίνδυνα, απασχολεί το ίδιο φτωχές και πλούσιες χώρες

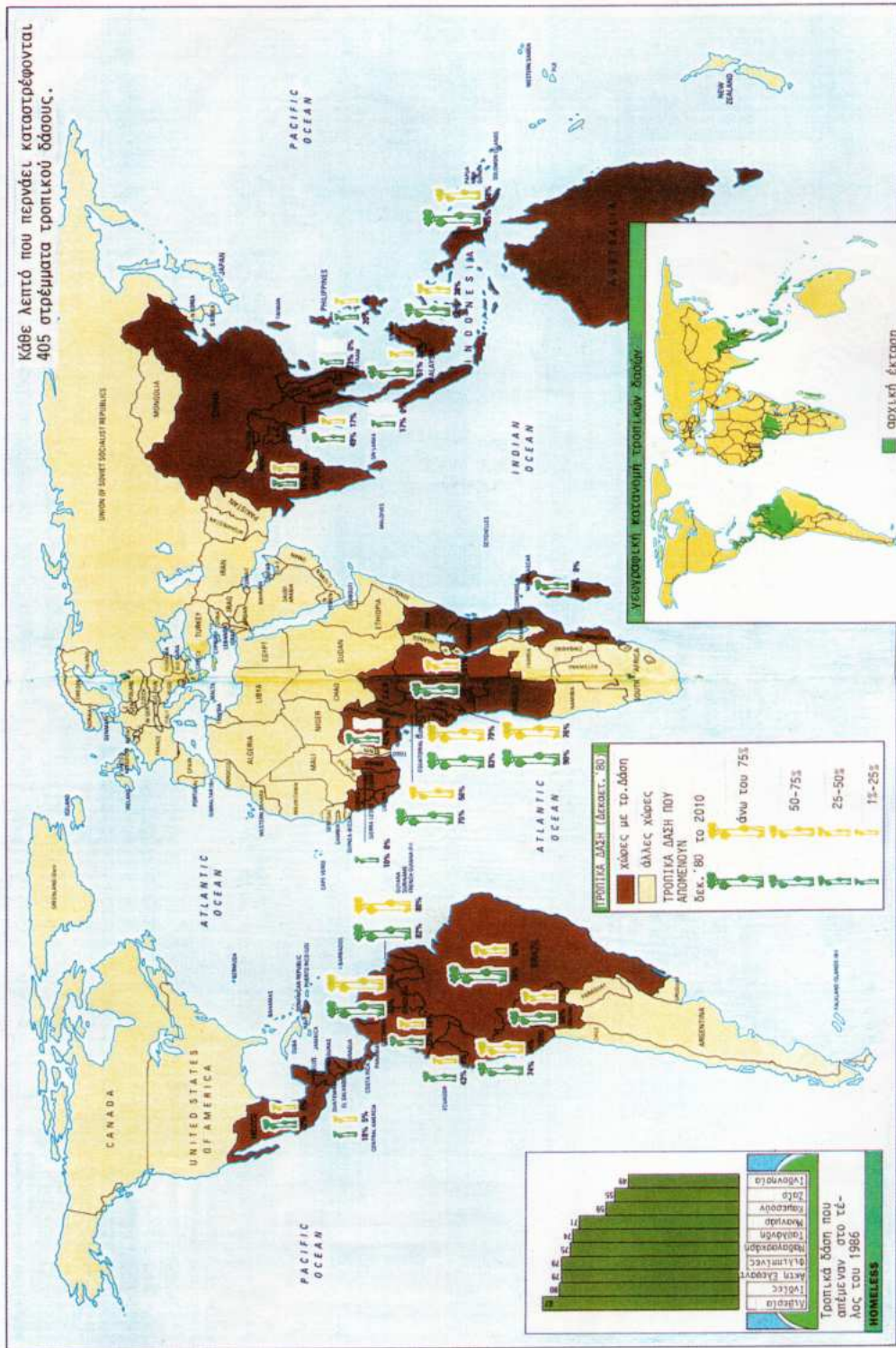

Data compiled by John Seager. Main sources: Comptex (1987); Levenston, US Congress Office of Technology Assessment; OECD. Environmental Data Compendium (1988).

Τη στιγμή που εμείς πετάμε στα σκουπίδια ένα κάποιος άνθρωπος που πεθαίνει από δίψα. πιάτο φαί, υπάρχει κάποιος άνθρωπος που Αυτή η άνιση κατανομή των αγαθών πάνω στη γη, πεθαίνει από πείνα. Τη στιγμή που εμείς πλένουμε με δείχνει ότι το μοντέλο ανάπτυξης που ακολουθούμε το λάστιχο του ποτίσματος τα πεζοδρόμια, υπάρχει έχει αποτύχει.

Τροπικά δάση

Κάθε λεπτό που περνάει καταστρέφονται 405 στρέμματα τροπικού δάσους.

Το κλίμα της γης επηρεάζεται από ορισμένους παράγοντες. Ένας από τους σημαντικότερους είναι τα τροπικά δάση. Συγκεντρώνουν βροχές και υγρασία νερά, καθαρίζουν την ατμόσφαιρα και δημιουργούν δροσερούς ανέμους. Οι ανεπτυγμένες χώρες εκτός από την εκμετάλλευση που οι ίδιες κάνουν στα τροπικά δάση, δίδασαν και στους κατοίκους των τροπικών δασών το λανθασμένο τρόπο ανάπτυξης που οι ίδιες ακολουθούν.

Σ' αυτό το τεύχος συνεργάστηκαν: Θύμιος Παπαγιάννης Άννα Κρεμέζη -Μαργαριτούλη Σταύρος Ρίζος

Εκδότης/Ιδιοκτήτης:
 «ΦΙΛΟΙ ΜΟΥΣΕΙΟΥ ΓΟΥΛΑΝΔΡΗ
 ΦΥΣΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ»
 Λεβιδίου 13, 145 62 Κηφισιά
 τηλ 8083.289, 8013.870
 Υπεύθυνη σύμφωνα με το νόμο:
 Φρόσω Πηλαβάκη: Πρόεδρος
 Στοιχειοθετήθηκε στη ΦΩΤΟΣΥΝ-Σόλωνος 68
 Τυπώθηκε στο λιθογραφείο «Ι. ΜΑΚΡΗΣ Α.Ε.» - Κηφισίας 40 - Μαρούσι
 Διανέμεται δωρεάν στα μέλη των «ΦΙΛΩΝ»

